

Algunes conseqüències de l'avalot del 1391 contra els jueus a la Seu d'Urgell

Carme BATLLE I GALLART

Rebut: 19.10.2019 — Acceptat: 15.02.2020

Resum. El gran avalot de l'estiu del 1391 arribà a la Seu d'Urgell, així com a altres poblacions del bisbat d'Urgell. Es coneixia només per les ordres de repressió enviades pel rei Joan I. Ara n'aportem unes notícies sobre una víctima mortal i uns conversos.

Paraules clau: la Seu d'Urgell, avalot del 1391, mort, conversions

Some consequences of the 1391 anti-Jewish riot in La Seu d'Urgell

Abstract. The major disturbances of the summer of 1391 extended to La Seu d'Urgell and other towns of the Diocese of Urgell. Until now, only the orders of King John I regarding punitive measures had shed any light on what happened in La Seu d'Urgell. This article provides new information about a fatality and a number of conversions.

Keywords: Seu d'Urgell, 1391 riot, death, conversions

1. Introducció

Com a homenatge al bon amic Jaume Riera i Sans, ara reprenc un tema que l'interessava i que a mi m'ha atret des de fa anys: l'avalot de l'estiu del 1391 contra els jueus, primer sobre els esdeveniments limitats a Barcelona —a la meva tesi doctoral— i després ampliat a la ciutat de la Seu d'Urgell (Batlle, 2016). Ara tractarem de completar aquestes pàgines amb una nova aportació: els conversos.

La comunitat dels jueus urgellesos, potser una vintena de famílies, es desenvolupava amb una certa prosperitat, com tots els seus veïns cristians, un cop superada la crisi de subsistències dels anys 1374-1375. A fi de tractar aquest període, escollim l'exemple de la família Maseres, que coneixem des de l'establiment del primer personatge, Jucef, a la nostra ciutat a la fi del segle XIII (Batlle, 2016, p. 109-140). Ara en aquest estudi retrobem un dels integrants del llinatge en el moment en què va finalitzar l'avalot i se'n poden analitzar les terribles conseqüències.

2. L'avalot de l'estiu del 1391

No tenim informació directa de l'evolució dels esdeveniments durant els dies de la fi de juliol i inicis d'agost d'aquella fatídica data; només la podem deduir dels documents emanats de la Cancelleria Reial per ordre del rei Joan I, que castigà amb fermesa els assaltants de les jueries dels seus regnes durant els anys consecutius. Els urgellencs ja tenien en el punt de mira els jueus dedicats als préstecs de diners amb usura, que eren la majoria. Fins i tot un prevere amenaçà de mort tots els hebreus malgrat que es dirigia al metge prestador Deulosalv. Aviat l'odi contra ells es va manifestar amb violència per obra d'un grup d'homes, sobretot menestrals, com un sabater, un sastre, dos notaris, etc., i altres sense definir, tots de la ciutat, més alguns homes de la rodalia. En total eren trenta-cinc els inculpats, gent benestant que podia pagar la multa imposada pel rei, però no consten els pobres que completaven l'escamot, i potser les dones.

A part dels jueus agafats desprevinguts, els altres van haver de cercar refugi al costat del seu senyor, el bisbe i els seus oficials, i van procurar amagar-se vora o a dins el palau episcopal, dotat d'una torre de defensa i precedit per una era o pati. Així devien sobreviure fins que els atacants, havent aconseguit el seu objectiu o encoratjats per algun líder, es varen dirigir a matar, assaltar i robar els jueus de Puigcerdà, més nombrosos i rics que els urgellencs. La mul-

titud, enardida i armada, seguia una senyera alçada (vel o bandera, precisa el redactor del document) i s'aturava a fi d'atacar altres pobles de la vegueria. Sembla que no arribaren a Puigcerdà o que almenys no cometeren crims de sang, però foren acusats de desordres, delictes i excessos pel monarca, que en cas d'assassinats, com a Lleida, manà ajusticiar alguns homes.

A la Cerdanya, el Baridà i l'Urgellet, després dels processos corresponents, els càstigs foren pecuniaris i es limitaren a les composicions o multes proporcionades als delictes comesos segons el criteri del veguer, que lliurava un document oficial amb l'absolució de la pena després de cobrar la multa (Batlle, 2016, p. 207-212). El 1393, el rei encara no estava satisfet amb la recaptació pecuniària aconseguida i volia continuar les investigacions dels avalots, sedicions del poble, concitacions, invasions, ferides i morts, depredacions o saquejos de béns, expugnacions i altres enormes crims, excessos i delictes comesos durant el mes d'agost a la ciutat de la Seu, les viles de Puigcerdà, Tremp i Guissona i altres llocs de la diòcesi d'Urgell, tal com ho expressaven els documents de la Cancelleria.¹

A part de la versió oficial dels fets delictius i del càstig consegüent, coneguts mitjançant la documentació reial, no tenim notícies de la repercussió social a les poblacions esmentades —llevat de Guissona—, ja que no sabem com ho van suportar els afectats i les seves famílies. Només en molt pocs casos ho podem entreveure en els protocols notariais: un mort a la ciutat de la Seu i tres conversos a la santa fe catòlica per tal de salvar la vida.

2.1. *Jafudà Salomó, mort l'estiu del 1391*

Deduïm la possible mort durant l'avalot d'un jueu que era un prestador ben conegut de diverses informacions relatives a la seva dona, als préstecs d'ambdós i a les dates d'aquests documents. Ens referim a Jafudà Salomó, casat amb Bonafilla, membre de l'antiga família Maseres. Ella va conservar tota la documentació en pergamí a casa seva dins una caixa amb dos claus, i a la seva mort va ser inventariada curosament; així ha arribat fins a nosaltres.²

1. Document de la cúria escrit a Tortosa el 10 de novembre de 1393 (Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancelleria, registre 1950, f. 160r-v).

2. El testament, els codicils i l'inventari es troben a l'Arxiu Capitular d'Urgell (ACU), caixa 462, fragments de manuals notariais, núm. 134, f. 1-7. En *Solemne investidura com a*

Jafudà Salomó era un jueu urgellenc, però no sabem res dels seus orígens; només que era pergaminer i fill de Mariam. Ella exercia com a prestadora en un nivell més aviat senzill si el comparem amb el posterior negoci del fill. També ho corrobora el contingut de l'inventari dels seus escassos béns hereitats per Jafudà el 1371: els vestits de la difunta, una aixada, objectes que eren penyores dels manllevadors de petites sumes, excepte algun florí d'or i uns pocs documents en pergami dels préstecs. Cal consignar entre les seves pobres pertinences «uns patins negres de la dita dona», de fusta pintada d'aquest color, que li devien servir durant els gelats hiverns de muntanya. Són els únics que consten en els nombrosos inventaris consultats i, per tant, els esmentem.

Vers 1377, Jafudà ja estava casat amb Bonafilla, una de les tres filles de Jucef de Maseres i de Boneta Bonió, una família benestant (vegeu Batlle, 2016). No és aquí el lloc adient de la publicació dels préstecs i altres negocis de Jafudà; ens limitarem als darrers. Solament indicarem que en alguns casos feia societat amb altres jueus de la ciutat, com Bonet David. Ambdós, juntament amb Mordafay Lleó, després habitant de Castellciutat, van representar tota l'aljama en el pagament de la pensió d'un censal mort; per tant, n'eren els secretaris.³

L'activitat del prestador Jafudà s'allarga durant anys, entre l'abril de 1363 i el juliol de 1391, tant a la Seu com en relació amb pobles de la comarca. Realment tenim escasses notícies dels seus negocis fins al 1381, data en què els documents de préstecs o mutus comencen a abundar en la llista de l'inventari dels béns de Bonafilla, la vídua del prestador. Són vint-i-set els pergamins dels negocis de Jafudà, sobretot préstecs —també vendes de gra i de bestiar—: un préstec del 2 de maig de 1371 (27 sous i 6 diners), un del 9 d'abril de 1378 (33 sous), dos del 1381 (60 sous i 6 diners, 15 florins d'or), dos del 1382 (16 sous i 6 diners, 6 florins), dos del 1383 (6 sesters de forment a l'abril, 10 florins de la venda d'un bou de pèl roig al desembre), dos del 1384 (34 sous, 4 florins), dos del 1385 (6 i 15 florins), cinc del 1386 (venda de 4 sesters de forment; 3 florins; 8 lliures, 1 sou i 6 diners a la cúria episcopal; 9 lliures i 6 sous, que és la suma de deutes; ell compra 5 sesters de forment el gener), quatre del 1387 (60 sous, ell compra 12 quintars de verema; ven 6 sesters de forment; 40 sous),

doctor honoris causa de S. E. R. Mons. Sergio Pagano i de la Dra. Carme Batlle i Gallart, Ateneu Universitari Sant Pacià, Barcelona, 2019, p. 63-70, comentem aquest cas.

3. Inventari de Mariam a ACU, capsa 461, fragments de manuals notariais, núm. 120 de 1371 i 1377, f. 7-8. Els documents següents al manual 308 de 1390-1400 (ara UI-889), f. 11.

dos del 1388 (30 sous, 4 florins), dos del 1389 (60 florins, 7 sesters i aimina de sègol), un del 1390 (18 sous) i dos del 1391, 10 i 11 de juliol (30 sous, 4 florins). Observem que es venia molt a crèdit, que els mesos de més negoci són de maig a juny i de novembre a desembre i que l'existència d'aquests documents a la casa familiar manifesta que els manllevadors no havien tornat els préstecs perquè aleshores el prestador els lliurava l'original cancel·lat; Jafudà tenia els seus propis llibres en paper amb la llista dels clients. Com que els llibres no es conservaven a la casa al cap d'uns anys i no es feren constar en l'inventari dels béns de la seva vídua, del 1396, pensem que potser foren destruïts durant l'avalot.

La suma de les quantitats consignades és, en general, una pèrdua anual reduïda en relació amb l'economia del prestador, que també fa constar les seves adquisicions de gra i verema per a la manutenció familiar o per a la venda. Cal remarcar les dues relacions de Jafudà amb la cúria episcopal: hi paga una suma elevada —més de 8 lliures— el 28 de març de 1386, segurament després d'un plet perdut o d'una multa; el divendres 10 de maig de 1392, la seva vídua cobra 26 sous deguts al difunt per la cúria; són dos documents anotats a l'inventari dels béns de Bonafilla.

Cal recordar la data dels dos préstecs del 1391: 10 i 11 de juliol. Hi podem afegir el préstec del 15 d'agost de 1390, que fou cancel·lat el 12 de juliol de l'any següent. Són les darreres notícies de l'activitat normal de Jafudà, que ja no constarà mai més a la Seu; sí la seva vídua, continuadora del negoci, i les seves dues filles amb els marits respectius. Per tant, de moment afirmem la seva desaparició en el terrible avalot del juliol i agost d'aquell fatídic any 1391. Per ara és l'única possibilitat d'establir la mort d'un jueu urgellès concret en tan tràgica conjuntura.

2.2. *Uns conversos*

Un dels principals objectius dels assaltants dels calls era la conversió dels jueus, a part de la destrucció dels documents dels préstecs. Si s'hi negaven, com ho feren tantes barcelonines hebrees, aleshores eren assassinats. Suposem que a la Seu i rodalia alguns es convertiren a fi d'evitar la mort i varen tenir una vida difícil, com tants altres en les mateixes circumstàncies (Hernando, 2007). Només n'hem trobat tres casos, de moment: un a la Seu i dos a Castellciutat.

En primer lloc cal presentar David Abraham Cohén, jueu de la vila de Tàrraga, que ja era considerat habitant de la ciutat d'Urgell el 25 d'abril

de 1391 quan feu un mutu. Només era habitant, no jueu de la Seu de ple dret, com Jafudà Salomó, per exemple. Es dedicava al negoci de gairebé tots els jueus, com ho demostren alguns dels préstecs de l'època anterior a l'avalot i a la seva conversió, forçada per les terribles circumstàncies. A la data citada prestà 3 florins fins a Tots Sants a Ramon Rossell i al seu gendre del mateix nom del castell d'Alàs davant dos testimonis: Antoni de Tavèrnoles i Berenguer de Nacoló, ciutadans de la Seu; segueix l'antiàpoca. Com que abans del termini fixat el creditor afirmà haver cobrat, el 14 de novembre el notari va anotar la cancel·lació del deute amb un comentari molt important. Ell o el seu escrivent afegiren una informació molt valuosa davant dos testimonis, Joan de Pousclaus i Ramon Cugot, escrivents: el creditor ara es diu Francesc de Vilanova, convers a la santa fe catòlica i que abans es deia David Abraham Cohén. És evident que entre les dues dates d'abril i de novembre va tenir lloc l'avalot de l'estiu, moment decisiu en la vida del targarí esdevingut urgellenc no sabem per quin motiu.

Coneixem altres préstecs similars i també importants per les dates fets pel mateix personatge entre l'abril i el juny del mateix any amb sumes de florins bastant considerables, que demostren l'existència d'un bon capital en mans del jueu targarí i la seva dedicació a tractar amb gent de la vall d'Andorra.⁴

12 de maig, divendres: 18 florins a Guillem Çabater, de Sispony de la parròquia de la Massana, vall d'Andorra, fins a Sant Andreu (30 de novembre); si no compleix a la data o quan el jueu li envii un nunci o un procurador, pagarà la pena o multa del terç a la cúria de la vall d'Andorra.

El mateix dia: 36 florins a Arnau Vassall, de la parròquia andorrana de Canillo, fins a Pasqua, amb la mateixa pena. La importància de la suma va requerir la garantia de dos fidejussors, Rossell i Ramon Ruf de la Cortinada, parròquia d'Ordino. Els testimonis són Pere Tomàs d'Encamp i Ramon Tenat de Canillo. Segueix l'antiàpoca; són dos documents valorats en 2 sous i 8 diners i 5 diners respectivament pel notari, que no aconseguí cobrar-los, com consta al marge esquerre de la part superior del text.

5 de juny: 7 florins i mig a Guillem Cardona, del castell de Civís, a pagar durant tot l'agost sota la pena del terç a favor del senyor del lloc, el vescomte de Castellbò. Testimonis: Joan de Pousclaus, escrivent, i Joan Móra, de Llobera; antiàpoca, tot cancel·lat el 13 de novembre per ordre del creditor ara

4. ACU, manual 308 (ara UI-889), f. 35v, 41v, 42, 50, 51 i 55.

anomenat Francesc de Vilanova. Per tant, tot barrat per pagament de 12 i 2 diners, respectivament, com consta al marge.

8 de juny: 98 sous i 6 diners a Arnau Geralt, del castell d'Estamariu, fins a Sant Miquel (29 de setembre), sota la pena pagadora al vescomte de Castellbò. Testimonis: Ramon de Frexa, prevere beneficiat a l'església d'Urgell, i Anton Freyta, sabater de la Seu; antiàpoca, tot cancel·lat el 2 de novembre. Testimonis: Jaume de Castellarnau, paraire, i Anton Sagarç. Al marge, 12 diners pagats només pel document, ja barrat.

20 de juny: 86 sous a Bartomeu Tayllaferro, del lloc d'Alàs, fins a Sant Miquel; antiàpoca. Testimonis: Ramon d'Aguilar, draper, i Pere Sala, de la ciutat. Al marge, pagats 12 diners i 2 diners pels dos documents. Cancel·lat el 9 de novembre un cop tot pagat. Testimonis: Pere Rossell i Bernat Domènec, d'Alàs. (Els retrobem entre els dotze noms del document del 26 d'octubre.)

Són sis documents de dates bastant seguides i sense continuïtat potser per absència del convers, que per fi torna a aparèixer el dijous 26 d'octubre. En la seva compareixença davant el notari, ell mateix es defineix com a convers abans de manifestar el motiu de la seva presència: la cessió a mestre Deulosalv Mossé, jueu de la ciutat d'Urgell (un metge ben conegut), de tots els drets i accions que li pertanyen en el cas contra els homes del castell d'Alàs, i els seus béns; segueixen dotze noms que devien ser tots els caps de casa del poble.⁵ Es tracta d'un préstec de 25 florins d'or d'Aragó en el qual té una part, ja que el van fer ell i Maimó Alisbili, jueu de la Seu —socis en aquest negoci— davant Pere Muntaner, vicari i notari públic del lloc d'Alàs en nom de Guillem Ponç de Pouclaus, rector del poble. El convers lliura aquest document al metge, el seu procurador que pot actuar en tot. Els testimonis de l'acte són Pere de Gardia, precentor d'Urgell, i Antoni de Briançó, de la mateixa ciutat.

Sorpren que l'endemà, el divendres 27, ambdues parts, el convers i el metge, rescindeixin el contracte sense indicació de cap motiu davant els testimonis Bernat de Montròs de Tàrrrega i Ramon d'Artedó de la Seu, que més endavant consta com a apotecari. La presència del targarí potser podria explicar el canvi d'opinió. A més, es veu que abans de la cessió ambdues parts havien de solucionar altres negocis. En efecte, segueixen uns tractes relatius a préstecs fets el mateix dia, 27 d'octubre, entre el convers i el metge a continuació de l'anul-

5. Són Bartomeu Tayllaferro, Andreu Porta, Bernat i Pere Domènec, Pere Ponsa, Bartomeu Ferrer, Balaguer Gros, Ramon Rossell, Bernat Solà, menor de dies, Pere Paschal, Guillem Cerdà i Martí Rossell, àlies Porta. Es paguen 20 diners per l'escriptura (manual 308, f. 82r-v).

lació comentada. Remarquem que entre els testimonis continua present Bernat de Montròs i al seu costat un altre targarí anomenat Andreu Ferran; més endavant se'ns informa que aquest darrer és un germà del convers Francesc de Vilanova. Hi són al costat de l'esmentat Artedó i de Jaume de Castellarnau, paraire, ambdós de la Seu. Observem la diferència de cognom dels dos germans, que pot derivar del nom dels respectius padrins de la conversió.

Tornem al document comentat. En primer lloc, Deulosalv dona i cedeix al convers, present, tots els seus drets contra Miró Sovey del castell d'Estamariu i els seus béns per raó d'un deute de 50 sous de Barcelona, fet amb públic instrument que el metge cedeix al convers. També hi afegeix els seus drets contra el fidejussor d'aquest deutor, Bartomeu Traver, del mateix castell. A més, hi adjunta un altre mutu: 3 florins manllevats per Arnau Geralt i Andreu Vidals, del mateix lloc. En ambdós casos el fa procurador per a la recuperació de les sumes indicades.

A continuació, el convers ven i transfereix a mestre Deulosalv la seva part, és a dir, 30 florins d'un deute de 60 manllevats pel notari Pere de Ministrells i la seva dona Joana, de la Seu, el 19 de juny amb un document fet pel mateix notari i que es troba en poder de Dolcet Gallipapa. D'aquest jueu, sastre urgellès, com també del metge, se n'ha parlat en el nostre llibre citat (Batlle, 2016), ja que són personatges rellevants dins l'aljama de la ciutat. A més d'aquest negoci fet amb Dolcet, el convers n'hi havia tingut d'altres que queden ben liquidats el dia 31, quan el primer paga tots els deutes al convers, avalats amb documents o sense, davant dos testimonis d'Andorra: Guillem Çabater, de la Massana, i Guillem Aymar, paraire d'Engordany.⁶

Abans s'ha trobat el jueu Maimó Alisbili en relació amb el convers, que el 13 de novembre liquida tots els seus negocis amb l'urgellenc, amb qui devia formar diverses societats de curta durada, com era costum. Maimó li paga tots els deutes, dipòsits i comandes i tot el que tenia l'obligació de liquidar fins a aquell dia; un cop feta l'època es trenquen, és a dir, s'estripen a fi d'anul·lar-los, tots els documents relatius a aquests negocis davant un testimoni especial, el germà del convers Francesc, és a dir, el targarí Andreu Ferran, ell mateix un convers com es dedueix del seu nom cristià.⁷

6. El notari cobra sumes diferents per escriure els documents comentats segons la seva importància: 12 diners pel primer, 18 pel segon i 16 pel tercer (manual 308, f. 82r-v i 84v).

7. El segon testimoni és l'escrivent Ramon Cugot, segurament a les ordres del notari, que valorà la seva feina d'escriure el document en 6 diners que ningú li pagà (manual 308, f. 88v). Maimó Alisbili, sastre, seguia molt actiu el 1411 (Batlle, 2015-2018, p. 466, 469 i 471).

Al costat d'aquests personatges cal situar uns contemporanis habitants de Castellciutat, poble molt veí de la Seu d'Urgell, on habitaven dos conversos a la santa fe catòlica molt relacionats amb jueus urgellesos. El fet de ser habitants d'aquell poble manifesta el breu i escàs arrelament que hi tenien. El primer és Aron Cohén, sastre, que adoptà el nom cristià de Berenguer de Castellarnau, potser perquè el protegí algun cavaller d'aquesta família, i el segon és Isaac Leví, convertit en Arnau Torres. Com tanta gent de la comarca, ambdós anaven a comprar a la ciutat veïna i també tenien negocis amb jueus urgellesos. El primer adquirí a crèdit, com era costum, una bona quantitat de roba de llana necessària per al seu ofici de sastreria per valor d'una quantitat elevada, 119 sous, que es comprometé a pagar quan fos requerit pel venedor, l'apotecari Ramon d'Artedó. És un exemple de les diverses activitats desenvolupades per un mateix individu que no obtenia prou recursos del seu ofici principal.

Més complicada era la relació del sastre amb Salomó Didó, el conegut prestador, que l'havia nomenat procurador seu i ara arribava el moment de rescindir el contracte, potser per la voluntat del convers Berenguer de deixar la comarca. Així interpretem totes aquestes liquidacions de comptes. Didó i la seva dona Goig —aquí anomenada Goyo— eren uns rics prestadors de la Seu ja estudiats (Batlle, 2015-2018), que pel volum dels negocis i perquè eren d'una certa edat necessitaven un col·laborador a fi de recuperar diners prestats, per exemple. Suposem que per les circumstàncies personals del convers, Didó revocà la seva procuració i confià la tasca a dos nous procuradors, Joan de Pousclaus, escrivent del notari, i la mateixa Goig, l'esposa, que un cop vídua continuà el negoci. El sastre Berenguer havia de liquidar dels seus propis béns al seu principal totes les sumes de diners, vestits i mercaderies —el mot *raupas* s'utilitza aquí en un sentit ampli a fi de designar coses diverses— que li devia o que tenia en el seu poder amb motiu de la recepció o administració de la procura. Un cop oït i aprovat el compte, se signà l'absolució perpètua, el pacte solemne i irrevocable de no reclamar res, ni impugnar les àpoques dels afers administrats pel sastre.

Didó, un cop liquidat l'assumpte principal, el complementà l'endemà amb l'afegit de l'exigència d'uns deutes i d'una comanda important: 150 florins i dos *tatras*⁸

8. No ha estat possible identificar aquest mot malgrat diverses consultes. Pot al·ludir a monedes o a objectes valuosos. Només consta que és el nom d'una serralada fronterera entre Polònia, vora Cracòvia, i Eslovàquia i una part dels Carpats.

d'argent, a Isaac Leví, també convers amb el nom d'Arnau Torres i habitant de Castellciutat.⁹

3. Conclusió

A més de la possible víctima de l'avalot, Jafudà, i dels conversos esmentats, que són només uns exemples —escassos si els comparem amb la grandària de la comunitat jueva de la ciutat de la Seu—, pensem que és possible trobar-ne d'altres quan s'analitzin els documents dels préstecs i les dates de la seva cancel·lació, com hem fet en el cas de Jafudà. També suposem que molts altres jueus de les veïnes comunitats de la comarca moriren o es convertiren després de l'avalot, però de moment desconeixem la sort dels de Castellbò, Organyà i Tremp. Potser ulteriors recerques permetran conèixer la seva història, que considerem paral·lela a la dels urgellencs, aviat perseguits i tancats en un gueto per obra de la persecució decidida pel papa Luna, Benet XIII. Aquest episodi és gairebé el final de l'aljama de la Seu.

Bibliografia

- BATLLE I GALLART, Carme (2015-2018). «Una família jueva de la Seu d'Urgell, la de Salomó Didó i Goig, vers 1400». *Urgellia*, 19, p. 439-491.
- (2016). *L'aljama de la Seu d'Urgell medieval: Una comunitat jueva del Pirineu català*. Barcelona: Rafael Dalmau.
- HERNANDO I DELGADO, Josep (2007). «Conversos i jueus: cohesió i solidaritat. Necessitat d'una recerca». *Anuario de Estudios Medievales* [Barcelona], 37/1, p. 181-212.

9. Són documents del manual 308. L'adquisició de la roba de llana es feu davant els testimonis Berenguer de Villallosca, ciutadà de la Seu, i Joan de Pousclaus, escriptent; costà 3 diners que es quedaren a deure (f. 86v). El següent, la rescissió de la procura, es feu davant l'escriptent Martí Faus i Villallosca mateix i costà 6 sous per la importància de les sumes manejades i la llargada del document (f. 86v-87). El darrer, del 14 de novembre, davant més testimonis: el prevere Tortosa, Martí Faus, Ramon Carega i el jueu Dolcet Gallipapa, costà 5 sous, que es pagaren (f. 89v).